Datum van inontvangstneming	:	12/06/2017

Zaak C-234/17

Verzoek om een prejudiciële beslissing

Datum van indiening:

4 mei 2017

Verwijzende rechter:

Oberster Gerichtshof (Oostenrijk)

Datum van de verwijzingsbeslissing:

23 januari 2017

Verzoekende partijen:

XC

YB

ZA

[OMISSIS]

Op 23 januari 2017 heeft het Oberste Gerichtshof (hoogste federale rechter in civiele en strafzaken, Oostenrijk) [OMISSIS] in het kader van de rechtshulpzaak betreffende XC en anderen, die verdacht worden van belastingontduiking in de zin van artikel 96, lid 1, onder b), van de Zwitserse wet betreffende de belasting over de toegevoegde waarde alsook van andere strafbare feiten [OMISSIS], over de verzoeken van XC, YB en ZA om het proces over te doen, na een openbare terechtzitting in aanwezigheid van de vertegenwoordiger van de procureur-generaal [OMISSIS] en de vertegenwoordiger van degenen die de voornoemde verzoeken hebben ingediend [OMISSIS] de volgende

B e s l i s s in g

gegeven: **[Or. 2]**

I. Het Hof van Justitie van de Europese Unie wordt overeenkomstig artikel 267 VWEU verzocht om een prejudiciële beslissing over de volgende vraag:

„Moet het Unierecht – inzonderheid artikel 4, lid 3, VEU, gelezen in samenhang met de daaruit af te leiden beginselen van gelijkwaardigheid en doeltreffendheid – aldus worden uitgelegd dat het Oberste Gerichtshof op grond hiervan verplicht is om op verzoek van een betrokkene te toetsen of een onherroepelijke uitspraak van een strafrechter in strijd is met het Unierecht (in casu met artikel 50 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie en artikel 54 van de Schengenuitvoeringsovereenkomst), wanneer het nationale recht (§ 363a StPO) slechts in de mogelijkheid van een dergelijke toetsing voorziet voor gevallen waarin schending van het EVRM of een van de protocollen daarbij wordt aangevoerd?”

II. [OMISSIS] [Schorsing van de behandeling van de zaak]

M o t i v e r i n g:

1. Feiten

Het openbaar ministerie van het kanton Sankt Gallen (Zwitserland) voert een strafonderzoek tegen XC, YB en anderen. Zij worden verdacht van belastingontduiking in de zin van artikel 96, lid 1, onder b), van de Zwitserse wet betreffende de belasting over de toegevoegde waarde en van andere strafbare feiten. Meer bepaald worden de betrokkenen ervan verdacht valse verklaringen te hebben afgelegd tegenover de Zwitserse belastingdienst en daardoor btw-terugbetalingen ten bedrage van in totaal 835 374,17 CHF te hebben verkregen. **[Or. 3]**

2. Procedure

Naar aanleiding van een verzoek van het openbaar ministerie van het kanton Sankt Gallen is bij het openbaar ministerie van Feldkirch (Oostenrijk) thans een rechtshulpzaak aanhangig.

Bij beslissing [OMISSIS] van 15 maart 2013 van het Oberlandesgericht Innsbruck (regionale appelrechter Innsbruck, Oostenrijk), dat is opgetreden als rechter in hoger beroep, werd na bezwaar en beroep geoordeeld dat de rechtshulp aan de kantonnale onderzoeksdienst die betrekking had op een verhoor van YB als verdachte, toelaatbaar was, en werden de bezwaren afgewezen die steunden op artikel 54 van de Schengenuitvoeringsovereenkomst en op beslissingen uit de jaren 2011 en 2012 van het openbaar ministerie Heilbronn [OMISSIS] en het Fürstliche Landgericht (prinselijke rechtbank Liechtenstein) [OMISSIS] om de behandeling van de procedure stop te zetten. Daarbij werd ook de beschuldiging betreffende de uitvoer van goederen en de btw-terugbetalingen ten bedrage van 835 374,17 CHF expliciet op de voorgrond geplaatst.

XC en YB hebben het Oberste Gerichtshof naar aanleiding van de voornoemde beslissing verzocht om het proces over te doen. Bij beslissing van 17 september

2013 [OMISSIS] heeft het Oberste Gerichtshof de beslissing van het Landesgericht Feldkirch (rechter in eerste aanleg Feldkirch, Oostenrijk) van 31 december 2012 en van het Oberlandesgericht Innsbruck van 15 maart 2013 [OMISSIS] vernietigd voor zover zij niet het rechtshulpverzoek in verband met de verdenking van strafbare feiten ten nadele van de Zwitserse belastingdienst betroffen. Wat het vernietigde gedeelte betrof, werd de verlening van rechtshulp afgewezen. Wat het gedeelte van het **[Or. 4]** rechtshulpverzoek betrof dat niet was vernietigd, heeft het Oberste Gerichtshof in de motivering gepreciseerd dat „het door het verzoek om een nieuwe behandeling niet bestreden verzoek om een verhoor in verband met de verdenking van strafbare feiten ten nadele van de Zwitserse belastingdienst, moet worden afgehandeld door het openbaar ministerie".

Wat het gedeelte betrof waarvoor de rechtshulp niet was afgewezen, heeft het openbaar ministerie van Feldkirch de rechtshulpprocedure voortgezet. In dit verband werd het door het openbaar ministerie van het kanton Sankt Gallen verzocht om nog andere verhoren af te nemen. Het laatste verzoek betrof ook ZA als verdachte. XC en YB voerden aan dat het recht was geschonden, maar het Landesgericht Feldkirch heeft die bezwaren op grond van het gezag van gewijsde afgewezen. De grieven tegen andere besluiten van die rechter werden niet aanvaard.

Bij beslissing van het Oberlandesgericht Innsbruck van 9 oktober 2015 [OMISSIS] werd uiteindelijk ook het beroep van XC, YB en ZA tegen de beslissing van het Landesgericht Feldkirch van 13 augustus 2015 afgewezen. In de motivering – voor zover deze hier van belang is – werd erop gewezen dat ook het rechtshulpverzoek van 23 april 2015 moest worden beperkt tot de verdenking van strafbare feiten ten nadele van de Zwitserse belastingdienst. De rechter in hoger beroep zag geen reden waarom het verhoor van ZA in strijd zou kunnen zijn met artikel 54 van de Schengenuitvoeringsovereenkomst.

Het Oberlandesgericht Innsbruck heeft bij beslissing van 9 oktober 2015 overeenkomstig de Oostenrijkse **[Or. 5]** Strafprozessordnung (wetboek van strafvordering; hierna: „StPO") uitspraak gedaan in tweede en laatste aanleg. Zijn beslissing is derhalve in kracht van gewijsde gegaan.

3. Argumenten en conclusies van partijen

3.1 Het verzoek van XC, YB en ZA om de behandeling over te doen, dat zij op 18 april 2016 bij het Oberste Gerichtshof hebben ingediend, is gericht tegen de beslissing van het Oberlandesgericht Innsbruck van 9 oktober 2015. De genoemde betrokkenen stellen dat artikel 6 EVRM, het Vierde en het Zevende Protocol bij het EVRM, artikel 50 van het Handvest en artikel 54 van de Schengenuitvoeringsovereenkomst zijn geschonden doordat rechtshulp is verleend aan het openbaar ministerie van Sankt Gallen. Derhalve voeren zij aan dat niet

alleen de rechten die zij aan de Verdragen ontlenen, zijn geschonden, maar ook de grondrechten die het Unierecht hun toekent.

3.2 Primair verzoeken zij het Oberste Gerichtshof het strafproces over te doen en de rechtshulp ontoelaatbaar te verklaren.

3.3 Het Oberste Gerichtshof moet zich thans uitspreken over het verzoek om het strafproces over te doen.

4. Unierechtelijke grondslagen

4.1 Vooraf moet worden opgemerkt dat het EVRM een volkenrechtelijk verdrag is dat de verdragsstaten in hun nationale recht hebben overgenomen, en dat het in Oostenrijk constitutionele status heeft.

4.2 Het Unierechtelijke gelijkwaardigheidsbeginsel houdt in dat nationale procedures die betrekking hebben op de tenuitvoerlegging van het Unierecht of de handhaving van aan het Unierecht ontleende rechten, niet ongunstiger mogen zijn dan soortgelijke procedures die betrekking hebben op het nationale recht of op nationale aanspraken die vergelijkbaar zijn wat voorwerp, rechtsgrond **[Or. 6]** en wezenlijke kenmerken betreft. De Verdragsbepalingen die door de nationale rechterlijke instanties worden toegepast op onder het Unierecht vallende feiten en kwesties, mogen dus niet ongunstiger zijn dan die ter regeling van soortgelijke feiten die onder het nationale recht vallen ([redacted] C-249/11, punt 53; laatstelijk [redacted] C-505/14, punt 40; Nike, C-310/14, punt 28, en [redacted] C-161/15, punt 24).

4.3 Het Hof van Justitie heeft evenwel uitdrukkelijk vastgesteld dat bij de toepassing van het gelijkwaardigheids- en doeltreffendheidsbeginsel in het kader van elk individueel geval moet worden gekeken naar de plaats van die regel in de gehele procedure en naar het verloop en de bijzonderheden van die procedure voor de verschillende nationale instanties. Daarbij moet in voorkomend geval rekening worden gehouden met de beginselen die aan het nationale stelsel van rechtsbescherming ten grondslag liggen, zoals de bescherming van de rechten van de verdediging, het rechtszekerheidsbeginsel en het goede verloop van de procedure ([redacted] C-312/93, punt 14; [redacted] gevoegde zaken C-430/93 en C-431/93, punt 19).

4.4 Aan de nationaalrechtelijke voorschriften betreffende de bevoegdheden van overheidsinstanties is ook bijzondere aandacht geschonken in het arrest Kühne & Heitz NV. Daarin heeft het Hof van Justitie de verplichting om na te gaan of een definitief geworden bestuurlijk besluit van een lidstaat geen gemeenschapsrechtelijke gebreken bevat, onder meer gebaseerd op het feit dat naar nationaal recht een bevoegdheid tot intrekking van definitieve bestuurlijke besluiten bestaat (Kühne & Heitz NV, C-453/00, punten 25 en 28). Verder heeft het Hof van Justitie in het arrest [redacted] dat betrekking had op de rechtskracht

[Or. 7] van gerechtelijke beslissingen van de lidstaten, het vereiste van een bestuurlijke intrekkingsbevoegdheid bevestigd ([redacted] C-234/04, punt 23).

4.5 Ingevolge het Unierechtelijke doeltreffendheidsbeginsel mogen de regels inzake de gerechtelijke procedure de uitoefening van de door de communautaire rechtsorde verleende rechten in de praktijk niet onmogelijk of uiterst moeilijk maken (zie in die zin arrest [redacted] C-228/96, punt 18 en aldaar aangehaalde rechtspraak).

4.6 De StPO biedt de betrokkenen evenwel talrijke mogelijkheden om de rechten die hun door de communautaire rechtsorde zijn verleend, doeltreffend uit te oefenen (zie in dit verband punt 5.6).

4.7 Bovendien heeft het Hof van Justitie geoordeeld dat het beginsel van effectieve rechterlijke bescherming van de rechten die het gemeenschapsrecht aan particulieren toekent, aldus moet worden uitgelegd dat het niet verlangt dat in de rechtsorde van een lidstaat een autonoom rechtsmiddel bestaat dat er primair toe strekt de verenigbaarheid van nationale voorschriften met (het toenmalige) artikel 49 EG te toetsen, wanneer die verenigbaarheid incidenteel kan worden beoordeeld op basis van andere rechtsmiddelen, die niet ongunstiger zijn dan het geval is voor soortgelijke nationale vorderingen (Unibet, C-432/05, punt 65).

5. Nationaalrechtelijke grondslagen

5.1 Op 1 maart 1997 is § 363a opgenomen in de StPO. Deze paragraaf luidt als volgt: **[Or. 8]**

„§ 363a. (1) Indien in een arrest van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens wordt vastgesteld dat een beslissing of een maatregel van een strafrechter inbreuk maakt op het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden [OMISSIS] of op de daaraan gehechte protocollen, dan moet het proces op verzoek worden overgedaan, indien niet kan worden uitgesloten dat die inbreuk een voor de betrokkenen nadelige invloed heeft kunnen hebben op de inhoud van een strafrechtelijke beslissing.

(2) Op het verzoek om het proces over te doen, wordt in alle gevallen beslist door het Oberste Gerichtshof. Zowel degenen die door de inbreuk zijn geraakt als de procureur-generaal kunnen een dergelijk verzoek indienen. § 282, lid 1, is van overeenkomstige toepassing. Het verzoek moet worden ingediend bij het Oberste Gerichtshof. De betrokkene wordt gehoord indien de procureur-generaal hierom verzoekt; de procureur-generaal wordt gehoord indien de betrokkene hierom verzoekt. § 35, lid 2, is van overeenkomstige toepassing.”

De in § 363a StPO genoemde voorschriften luiden:

„§ 282. (1) Het beroep tot nietigverklaring ten gunste van de aangeklaagde persoon kan zowel door hemzelf als door zijn wettelijke vertegenwoordiger en het

openbaar ministerie worden ingesteld. Wat de beoordeling van de aangevoerde nietigheidsgronden betreft, moet het beroep tot nietigverklaring dat ten gunste van de aangeklaagde persoon door anderen is ingesteld, worden beschouwd als door de hemzelf ingesteld.”

„§ 35. (1) [...]

(2) Verder doen de rechterlijke instanties uitspraak bij beslissing (§ 86), voor zover zij niet slechts een beschikking geven inzake het procesverloop **[Or. 9]** of de bekendmaking van een gerechtelijke beslissing.”

5.2 § 363a StPO ziet dus op de toetsing van onherroepelijk geworden beslissingen. Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (hierna: „EHRM”) kan zich immers pas buigen over de vraag of sprake is van een verdragsschending nadat alle nationale rechtsmiddelen zijn uitgeput (artikel 19, artikel 34 en artikel 35, lid 1, EVRM).

5.3 In een principepsbeslissing van 1 augustus 2007 [OMISSIS] heeft het Oberste Gerichtshof geoordeeld dat een uitspraak van het EHRM geen absolute voorwaarde is om het strafproces te kunnen overdoen. Een dergelijk nieuw proces is namelijk ook mogelijk wanneer het Oberste Gerichtshof zelf – naar aanleiding van een verzoek om een nieuw strafproces – heeft vastgesteld dat het EVRM of een protocol daarbij is geschonden door een beslissing of maatregel van een lagere rechter. In dit verband moet, tevens gelet op de strafprocesrechtelijke praktijk, worden geconstateerd dat het grootste deel van de elders – hetzij in het nationale recht, hetzij in het Unierecht – verankerde grondrechten ook onder het EVRM en de protocollen daarbij worden gewaarborgd.

5.4 Het EHRM heeft de lijn in de rechtspraak die het Oberste Gerichtshof aldus heeft ontwikkeld, uitdrukkelijk bekrachtigd. Bij gelegenheid van een op artikel 10 EVRM gebaseerde vordering van een omroeporganisatie heeft het bij beslissing van 6 oktober 2015, ATV Privatfernseh-GmbH/Oostenrijk [OMISSIS], de mogelijkheid tot het overdoen van een strafproces overeenkomstig § 363a StPO uitdrukkelijk aangemerkt als een „effective remedy” in de zin van artikel 35, lid 1, EVRM. Dat betekent dat, in het geval van een strafproces bij een Oostenrijkse strafrechter, eerst een verzoek overeenkomstig § 363a StPO moet worden ingediend (en dat de uitkomst van die procedure moet worden afgewacht) **[Or. 10]** vooraleer de zaak aanhangig kan worden gemaakt bij het EHRM. Dit is in zoverre belangrijk dat de werkingssfeer van § 363a StPO door de intussen vaste rechtspraak van het Oberste Gerichtshof is uitgebreid. Die bepaling voorziet op grond van de bewoordingen ervan namelijk enkel in de mogelijkheid van een nieuw strafproces wanneer het EHRM een schending van het Verdrag heeft vastgesteld.

5.5 Volgens de inmiddels vaste zienswijze van het Oberste Gerichtshof kan § 363a StPO dus niet aldus worden opgevat dat hij een nieuw strafproces wegens schending van verdragsrechten slechts toestaat in de gevallen waarin de

verdragsschending reeds is vastgesteld in een arrest van het EHRM. Zodoende staat het Oberste Gerichtshof, indien daarbij in plaats van bij het EHRM (en dus niet naar aanleiding van een uitspraak van het EHRM) een zaak aanhangig is gemaakt, met inachtneming van de middelen van niet-ontvankelijkheid die gelden voor die rechterlijke instantie (de artikelen 34 en 35 EVRM), een doeltreffend beroep toe aan eenieder die stelt dat zijn verdragsrechten zijn geschonden. Bijgevolg bestaat de mogelijkheid om op grond van de Oostenrijkse wettelijke voorschriften waarin grondrechten zijn verankerd, rechtstreeks bij het Oberste Gerichtshof een schending van het EVRM of de protocollen daarbij (maar niet van andere normen ter bescherming van grondrechten) in het kader van een Oostenrijks strafproces aan te voeren middels een verzoek overeenkomstig § 363a StPO, ook zonder dat het EHRM een beslissing hierover heeft gegeven. Sinds het ogenblik waarop het Oberste Gerichtshof deze beslissing heeft gegeven, is reeds met succes gebruikgemaakt van dit rechtsmiddel (waarvan steeds vaker wordt gebruikgemaakt).

5.6 Op grond van de StPO beschikken de betrokkenen over heel wat juridische middelen om de rechten die **[Or. 11]** de communautaire rechtsorde hun toekent – bijvoorbeeld het in artikel 50 van het Handvest neergelegde recht – in een strafproces uit te oefenen.

6. Prejudiciële vraag

6.1 In het zo-even geschetste kader zou de opvatting kunnen worden verdedigd dat een nationale regeling betreffende rechtshulp – in casu § 363a StPO en de relevante rechtspraak daaromtrent (zoals in punt 5 uiteengezet) – op grond van het gelijkwaardigheids- en het doeltreffendheidsbeginsel ruimer moet worden opgevat dan de bewoordingen ervan toestaan, en niet enkel moet worden toegepast op gevallen waarin iemand stelt dat zijn verdragsrechtelijk gewaarborgde rechten zijn geschonden, maar ook op gevallen waarin wordt betoogd dat inbreuk is gemaakt op de uit het Unierecht voortvloeiende grondrechten.

6.2 Ter verdediging van deze opvatting zou kunnen worden aangevoerd dat enerzijds het betoog volgens hetwelk een verdragsrechtelijk gewaarborgd recht is geschonden (de situatie als bedoeld in § 363a StPO), en anderzijds het betoog volgens hetwelk een door het Handvest gewaarborgd grondrecht is geschonden, een soortgelijk voorwerp en een soortgelijke rechtsgrond kunnen hebben (zie arresten Agrokonsulting-04, C-93/12, punt 39, en Tarsia, C-69/14, punt 34). Verder mag worden aangenomen dat de in het Handvest neergelegde grondrechten ten minste de draagwijdte hebben van de in het EVRM verankerde grondrechten (homogeniteit: artikel 52, lid 3, van het Handvest).

6.3 Tegen de voornoemde opvatting kunnen echter inzonderheid de in de punten 4.3 tot en met 4.7 genoemde overwegingen pleiten in verband met de omstandigheid dat § 363a StPO – in de ruimere uitlegging die er door de rechtspraak aan wordt gegeven – tot doel heeft om te anticiperen op een beslissing

ten gronde van het EHRM (waarin de grondrechtenschending wordt vastgesteld) en alvast reeds gevolg te geven aan deze te nemen beslissing (artikel 46, lid 1, EVRM; zie **[Or. 12]** de punten 5.1 tot en met 5.5 hierboven), terwijl het EVRM aan het EHRM slechts met betrekking tot gestelde schendingen van het EVRM of een protocol daarbij de bevoegdheid geeft om tot toetsing over te gaan (artikel 34 EVRM).

6.4 Derhalve wordt het Hof van Justitie in zoverre verzocht om de juridische situatie te verduidelijken.

7. Procedurele overwegingen

[OMISSIS]

Oberster Gerichtshof,

Wenen, 23 januari 2017

[OMISSIS]